

POEZIA DIGITALĂ: GENURI ȘI SUBGENURI

CZU: 82-1.09:004.738.52

Doina BACIU

*Școala Doctorală Științe Umaniste,
Universitatea de Stat din Moldova*

DIGITAL POETRY: GENRES AND SUBGENRES

The article describes some forms of digital poetry, dividing them into genres and sub-genres. These are constantly emerging due to the development of Information and Communication Technologies, social networks, great opportunities and free internet access. The priority of digital literature considerably increases the potential of inventiveness towards the use of different information technologies, and the text is developed through new strategies and ways to expose the innovative, comfortable, pleasant, useful and accessible thoughts to any internet user. Poetry acquires new forms, meanings, reactions that arouse interest in reading, watching, listening, imaginary palpation. Forms of digital poetry transform words and letters into objects that can be manipulated through the effects produced by technology. The text initially appears as a form of knowledge, then, it is organized in new art forms: visual, plastic, decorative, applied. As a result, we can currently talk about such forms of digital poetry as video poetry, audiopoetry, hypercard, google-poetry, instapoetry, Facebook status poems, diagram poem, poster x poem, hypermedia poetry.

Keywords: *Cyberpoetry, Cinepoetry, hypertext, cyberpoetry, ICT, video-poetry, audio poetry, e-poetry, hypercard, challenge.*

Pentru existența unei societăți echilibrate, este nevoie de comunicare. Astăzi aceste posibilități ne sunt oferite de Tehnologiile Informației și Comunicației prin intermediul cărora ne exprimăm gândurile. Folosim instrumente digitale, softuri, microsofturi, echipamente video, audio, indiferent de distanța la care ne aflăm. Cantitățile de informație se răspândesc rapid și creează oportunități de interpretare pentru mase de oameni cu niveluri variate de inteligență și vârstă. Competența digitală a devenit o competență-cheie, gama largă de tehnologii informaționale se utilizează în toate domeniile. Mediul online produce mutații în gândirea, comportamentul oamenilor și le oferă o capacitate mai mare de a înțelege viața, problemele și bucuriile ei. Aceste căi de cooperare sunt promițătoare, iar literatura încearcă să le urmeze cursul. Realitatea implică autorii în utilizarea rețelelor de socializare și deci crearea online a unor texte digitale care își reclamă un mod aparte de abordare. Poezia digitală sau *cyberpoezia* a devenit un produs al reacțiilor internautilor. Cărțile nu se mai închid, paginile lor sunt într-un proces continuu de creație literară și cibernetică.

Prefixul „cyber” și cyberpoezia. Prefixul „cyber” și cuvântul „cyberpoezia” sunt des întâlnite în literatura secolului XXI. Sunt textele care, fiind expuse pe ecranul monitorului, își atribuie accesibilitate, rapiditate și relevanță în comunicare. Conținutul lor se extinde pe măsură ce hypertextul asigură un sistem de relații între elementele fundamentale ale macrosistemului social-literar. Nu se cunoaște piscul la care am putea ajunge în ritmul rapid de metamorfoze, ținând cont de inventarul instrumentelor digitale care s-au creat. Societatea informațională și literară de astăzi implică activități variate, deschide posibilități facile pentru globalizarea poetică prin intermediul rețelelor de socializare, precum: Facebook, Odnoklassniki, VKontakte, Instagram, rețele sociale răspândite la nivel național și internațional ce permit consumatorului utilizarea diverselor servicii online: să încarce poze și video-uri, să le aplice filtre digitale și să le distribuie pe Twitter, Tumblr și Flickr, etc. Dar cum să ne orientăm în acest hățiș al diversității? O explicație de început ne este oferită de Mirela Rusu: „Când vorbim de «literatură digitală» ne referim la forma narativă sau poetică care folosește caracteristicile unui dispozitiv informatic. Literatura digitală, numită și «literatură electronică» sau «literatură computerizată», cuprinde diferite forme literare influențate de tehnologia și cultura digitală: literatură produsă de mașini generatoare sau computere, literatură produsă pe web (cyberliteratura) sau pe aplicații, literatură care circulă prin diferite formate de cărți digitale etc. Mai pe larg, semnifică, de asemenea, o schimbare a percepției cu privire la statutul literaturii în era digitală. Prin urmare, literatura digitală include producții literare care circulă sub formă de cărți fizice, cu condiția să mențină legături cu cultura digitală” [1].

Textul apare inițial ca formă de cunoaștere. Evoluția TIC prezintă un text organizat în noi forme de artă: vizuală, plastică, decorativă, aplicată. Grație acestor oportunități, poezia capătă noi forme, sensuri, reacții ce stârnesc interesul pentru lecturare, vizionare, audiere, palpare imaginară sub influența efectelor cinematografice, multimedia. Tehnologiile permit împărtășirea experiențelor și traiectoriilor literare diferite sau comune, unind limbaje și tematici de la distanțe colosale. Felul acesta de comunicare oferă strategii optime de redare a gândurilor. Nu în zadar teoreticianul literar Roland Barthes remarcă, în cartea sa *Gradul zero al scriitorii*, că „Limba este, așadar, dincoace de Literatură. Stilul e aproape dincolo: niște imagini, un debit, un lexic se nasc din corpul și din trecutul scriitorului și devin încet-încet automatismele înseși ale artei sale” [2, p.13].

Pe măsură ce lucrările literare ancorează electronic, tipurile de imagini sunt direcționate spre regia sonoră, video, picturală, muzicală, poetică, textuală. Scopul elaborării unor asemenea lucrări poetice este de a crea admirație prin racordare cinematografică și literară. În această ordine de idei, elementele cinematografice, precum unghiurile camerei, deplasarea camerei, iluminarea filmului permit interpenetrarea aspectelor stimulatoare de producere poetică. Există un șir de tehnici care sunt utilizate pentru relatarea anumitor întâmplări, evenimente, descrierea sau exprimarea emoțiilor, sentimentelor, trăirilor sufletești.

Un exemplu ne poate servi Hendrik Jackson care utilizează în lucrările sale strategii specifice filmului. Arta sa regizorală dă contur mesajelor în poeme vizuale, au-

ditive, palpabile. Scriitorul afirmă într-un interviu că „Citatele din film oferă așadar un cadru mai larg de referențialitate, pot crea un setting romantic sau pot surprinde cu ușurință schimbările de perspectivă (setările camerei video, filmări panoramice, zooms etc). Aceste intervenții dinamizează poezia și sădesc în treacăt, pe nesimțite aproape, efectele dorite” [3].

În prezent, se poate vorbi de faptul că cyberpoezia cuprinde o serie de genuri și subgenuri, precum:

Cine-e-poezia sau **Poezie CINETICĂ**: Poezia sonoră/poezia audio, Hypercard;

Infopoezia: Google-poezia, Instapoezie, Poezii-status de Facebook;

Poezia picturală: Poemul diagramă, Poster X Poem, Poezia Hypermedia.

Aceste subgenuri de poezie țin de schimbările sociale, politice, economice, etapa de dezvoltare informațională a secolului XXI, relațiile de cooperare dintre sistemele tehnologice și literare, procedeele semantice, stilistice, de structură ale textelor. Proprietățile flexibile ale sistemului tehnic transformă realitatea literară într-un acord cibernetic. Exemplele pe care le putem urmări se referă la aranjarea textului pe planșe digitale („Hypercard”), pe coloane sonore ce înlocuiesc textul (poezia „Hypermedia”), precum și la caracteristicile, aspectul personajului literar-poetic ce ajunge dotat cu specificul multimedia („Videopoezia”). Intervenirea oricăror tipuri de mecanisme pentru a crea o imagine cât mai real posibilă invită lectorul-telespectator să participe volitiv și inventativ la actul de creație.

Putem vorbi de avantajele pe care le prezintă aceste producții cercurilor de cititori. Acestea ar fi: rapiditatea, comoditatea, accesibilitatea, perceptibilitatea, multitudinea de propuneri de interpretare poetică, efectele multimedia care facilitează procesul de lectură, interactivitatea. În același timp, poezia digitală are și dezavantaje care influențează negativ lectura, precum: reducerea gradului de imaginație, stoparea și impunerea unei percepții conformă prezentărilor, reducerea interesului pentru lectura tradițională, crearea dependenței de TIC, lectură superficială a textului, reducerea rezistenței de lecturare.

Evoluția poeziei în relație cu TIC-ul. Dacă e să urmărim evoluția TIC-ului, atunci observăm o construcție riguroasă a formatului digital în relație cu cyberpoezia. Genurile și subgenurile poeziei digitale sunt în continuă apariție datorită dezvoltării Tehnologiilor Informaționale de Comunicare, rețelilor de socializare, oportunităților mari și libere de accesare a internetului. Prioritatea literaturii digitale sporește considerabil potențialul de inventivitate spre utilizarea diferitor tehnologii informaționale, iar textul se dezvoltă prin noi strategii și modalități de a expune gândurile inovativ, comod, plăcut, util și accesibil oricărui internaut. Cercetătoarea Ludmila Șimanschi afirmă că „Literatura digitală nu ar trebui să se reducă doar la aspectul tehnic al realizării sale, ci să reflecte performanțe expresive și vibrații artistice” [4]. Aici se intersectează și ideea poetului Grigore Vieru care spunea că trăim într-un secol grăbit, supranumit *secol al vitezelor*. De aici continuarea cursului despre rolul Tehnologiilor Informației și Comunicației ce prevalează în mai multe sfere de activitate, iar direcțiile filologice reprezintă una dintre realizările societății informaționale, acestea fiind considerate valori democratice. Obiectivul evoluției este îndreptat spre crearea efectelor asupra poeziei

contemporane, a activităților literare, procesului de comunicare cu privire la grupurile de scriitori ce organizează textul în forme variate, digitale, în cadrul cărora participanții devin autori, cititori, observatori. În acest sens, TIC-ul reflectă atitudinea autorului vizavi de cititor și viceversa, formând o comuniune integră în cadrul procesului poetic.

De acest tip de poezie digitală (cinematografică sau cin(e)poezie) au fost preocupați poeții optzeciști și douămiiști, fiind atrași de efectele care le produce. Reprezentanți de seamă precum: Pier Paolo Pasolini, Ernst Ingmar Bergman, Luis Buñuel Portolés, Lawrence Donald Clark, Hendrik Jackson, Roberto Bolaño, Mircea Cărtărescu, Emilian Galaicu-Păun, Ștefan Manasia ș.a. Cu toate acestea arealul de interes s-a transmis și actorilor care își aleg textele și le interpretează diferit de variantele cunoscute ca fiind tradiționale recitativului. Drept exemple pot servi video-poeziile ce le putem întâlni pe YouTube, Google, rețele de socializare: „TATA” de Artiom Oleacu [5; Sergiu Cioiu recită „Ca să pictezi o pasăre”, o poezie de Jacques Prévert în tălmăcirea lui Vlad Druc) [6]; etc.

Iată că formele de poezie digitală transformă cuvintele și literele în obiecte care pot fi manipulate prin intermediul efectelor produse de tehnologie, în același timp comportă o logică aparte de interpretare în comparație cu cea a prozei, ba chiar mai mult, pornește din realitate și în acest context, poezia are o dinamică proprie, strâns legată de TIC și interpretare, caracteristicile sistemului de comunicare, corelarea dintre planurile sintactice, semantice, imagistice. Se pare că literatura ar putea să se piardă ca produs (al cuvântului) natural, ce până nu demult reflecta puritatea exprimării sincere, fără intervențele efectelor digitale. În ipostaza de interpret sau ascultător tipurile de imagini erau stimulate de imaginație, tendința spre ideal. Astăzi, TIC-ul favorizează o regândire a textului poetic, a interacțiunii/relaționării dintre autor-cititor. Petre Bucinschi afirmă că „Este posibilă o transformare a relației scriitor-cititor, care să-și recucerească valențele originare, pierdute sau doar rătăcite pentru o vreme” [7].

Actualmente, poezia se poate afla simultan în spațiul online, unde emițătorul este poet, ascultător, spectator, cititor sau se prezintă ca un grup, organizație ce posedă o informație poetică, bine structurată în versuri, motivele, fiind stări de spirit, cunoscute și necunoscute receptorului care, la rândul său, deține particularități asemănătoare. Între autor și lector are loc un feedback și aceștia se pot schimba cu locul, iar cyberpoezia este cea care intensifică relațiile de colaborare dintre scriitor și lector ca în cazul Rețelelor literare, concept fondat de Gelu Vlasin.

De asemenea, receptorul este un lector căruia îi este adresat mesajul poetic, fie îl primește în mod întâmplător sau conștient. Tot el este cel care ascultă pentru a cunoaște informații; a critica sau chiar pentru divertisment. Poezia devine intermediară pentru aceștia, întruchipând informații obiective, judecăți de valoare, emoții, trăiri, sentimente. Astfel spus, „Orice cultură, orice act individual care ține de comportamentul social implică, într-un sens explicit sau implicit, comunicarea” [8]. În cazul videopoeziilor, poetul pregătește spațiul imaginar, iar actorul ce poate fi autor și personaj, prezintă real, actualizează și valorifică experiența socială. Filmul poetic reproduce existența relațiilor fundamentale în crearea produsului digital – videopoezia/cinopoezia.

Poezia electronică sau digitală este o provocare a secolului, o față a societății în care trăim, iar fomele, genurile, subgenurile, limbajul devin obiecte manipulate digital. Continuând cu această idee, TIC-ul generează totalitatea textelor poetice, care sunt direcționate astfel, încât rezultatul să prezinte avantaje de natura materială, socială, politică și chiar emoțional-sentimentală și care servesc drept dovadă a principiului de dezvoltare literară, informațională și socială. Viitorul poeziei va fi condiționat de provocări mari, precum accesul permanent la informații și dreptul de autor sau proprietate intelectuală. Astfel, serviciile cyberspațiale disponibile la acest moment necesită a fi gândite și regândite odată cu formarea profesională a poeților, scriitorilor, autorilor ce trebuie să lucreze cu informația digitală. Mulți internați își dezvoltă capacitățile, abilitățile digitale proprii, având un rol important în acest sens, iar alții cooperează cu rețelele de socializare, literare ce creează și stochează conținutul digital.

Integrarea cu succes a TIC-ului în literatură face parte din evoluția creativității și este o posibilitate de a include ultimele descoperiri tehnologice și informaționale, folosind strategiile și metodele tradiționale de cunoaștere. Poezia digitală este un ansamblu de arte, domenii suprapuse, procedee și echipamente digitale, care permit o prezentare vizuală, auditivă, psihoemoțională a textului literar. Ea este mlădioasă, iar resursele multimedia oferă interes pentru creație.

Așadar, pentru inventarea unui asemenea produs trebuie să ținem cont de componentele sistemului informatic și textual în același timp:

1. Resursele umane: poetul, autorul, actorul, programatorul, internautul;
2. Metodele și tehnicile de utilizare pentru crearea unei poezii digitale;
3. Textul poetic;
4. Instrumentele digitale;
5. Echipamentele hardware pentru stocarea și prelucrarea textelor poetice;
6. Programele software folosite pentru realizarea obiectivelor poeziei digitale.

Generalizând rolul poeziei digitale, observăm următoarele caracteristici:

1. Prezentarea tipurilor de imagini în format digital („Poezia Hypermedia”);
2. Sonorizarea textului (audiopoezia);
3. Stabilirea regiei textuale (videopoezia);
4. Aranjarea textului pe planșe digitale („Hypercard”);
5. Interacțiunea obiectelor digitale („Hypercard”);
6. Suprapunerea artelor (totalitatea genurilor și subgenurilor de poezie digitală);
7. Viziunea omniprezentă și omniscientă (depinde de textul poetic și interpretare);
8. Interpretarea inovativă a poeziei (relația dintre poet-actor-programator);
9. Relaționarea și cooperarea socială (rețelele literare, instapoezia, google poezia);
10. Schimb de idei și experiențe (postarea poemelor pe rețelele de socializare, bloguri-instapoezia);
11. Feedback (comunicarea dintre autor–internaut);
12. Braistormingul reprezintă stimularea în grup a gândirii creatoare a poeților, internauților, bazată pe emiterea liberă de idei pentru rezolvarea problemei poetice;
13. Limbaj liber ce reflectă realitatea;

14. Abordarea liberă a subiectelor dorite;
15. Mijloace și procedee stilistice directe, cu sau fără prejudecăți;
16. Joc de cuvinte.

Urmând descrierile de mai sus ale poeziei, observăm că aceasta înprospătează paginile literaturii, le completează și chiar vine cu noi reprezentări, definiții, concepte din spațiul virtual, online. Ne trezește în clipele zilei sau ale nopții, ne întărește cu seria de comentarii, intervențe în baza materialelor video, audio, textuale. Este mai amplă decât postmodernismul și nu se sfârșește la digitalism, pretinde la o noțiune ce depășește absolutul închipuit de omenire. Convingerile vin odată cu necesitatea de a primi și a oferi ceva nou. Societatea se poate plictisi de intervenții virtuale, distanțate și va reclama decizia de a împlini necesitățile spirituale ale neamului său personalizate conform dorinței internautului. Iată de ce cyberpoezia sporește activitatea utilizatorului-internaut, se joacă în baza de cuvinte, imagini, sunete, simboluri, participanți nelimitați și subiecte variate. Totul este posibil într-o lume în care imaginarul se intersectează cu realitatea.

Inventarea diferitor genuri și subgenuri de poezie digitală poate fi o revoluție informațională și literară în același timp. Analizele acestora sunt extrem de elocvente prin relevarea suporturilor tehnice și informatice.

Poezia digitală rămâne a fi un fenomen global, interactiv, provocator, înclinat spre modificări, descoperiri în continuu în ceea ce privește structura și metodele, strategiile de expunere artistică, interpretative. Nu există restricții când este vorba de atingerea unui nivel facultativ de exprimare a nevoilor morale, religioase, fizice, economice, politice. Doar așa textul se apropie de cititor, ascultător, telespectator, internaut. E mai mult decât un proces literar, e o respirație a societății intelectuale și a celei care pretinde a fi culturală, naturală.

Referințe:

1. RUSU, Mirela. *O nouă literatură, literatura digitală*, <https://edict.ro/o-noua-literatura-literatura-digitala/>. [Accesat: 21.08.2020].
2. BARTHIS, Roland. *Gradul zero al scriitorii*. Chișinău: Cartier, 2006.
3. *Dlite, blog de literatură german-român*. <https://blog.goethe.de/dlite/archives/529-Opretiin-a-celei-de-a-aptea-arte.html>. [Accesat: 26.2021].
4. ȘIMANSCHI, Ludmila. *Aventura metalimbajului poetic de la poezia blogosferică la textualitatea digitală*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/244-251.pdf, [Accesat: 23.03.2021].
5. OLEACU, Artiom. *Tata*. <https://www.youtube.com/watch?v=8rSEs3-mcOA&t=1s> [Accesat: 20.03.2021].
6. Sergiu Cioiu recită „Ca să pictezi o pasăre”, o poezie de Jacques Prévert în tălmăcirea lui Vlad Druc, <https://www.youtube.com/watch?v=KqsWpQQ5Mrg> [Accesat:20.03.2021].
7. BUCINSCHI, Petre. *Relația scriitor–cititor*, în Monitor Cultural online, an. VI, nr. 9/2011, <https://monitorcultural.wordpress.com/arhiva/relatia-scriitor-%E2%80%93-cititor-petre-bucinschi/>, Accesat [22.03.2021].
8. POPESCU, Nicoleta. *Niveluri, forme și funcții ale comunicării*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/212-217_6.pdf, [Accesat: 20.03.2021].